

DRAAIBOEK

Complexe rouw en traumatisch verlies

Docent: Drs. Irma Wesselink
Datum: Eerste uitvoering: 11 Februari 2022
Locatie: Zernikepark 12, Groningen of Hertsenbergweg 1, Zwolle

Praktische gegevens

Workshop titel

Complexe rouw en traumatisch verlies

Introductie/inhoud: Alle mensen krijgen in het leven te maken met verlieservaringen, afscheid nemen en rouw. De dood is immers een gegeven van het leven. Toch is het omgaan met verlies en verdriet iets dat we moeten leren.

Typische rouwsymptomen zijn 'separatiewanhoop', moeite om het verlies te aanvaarden, vermijding van de realiteit van het verlies, emotionele verdooving, een gevoel van betekenisloosheid en moeite om door te gaan met het gewone leven. De meeste mensen die het verlies van een dierbare meemaken zullen bovenstaande symptomen herkennen en langzamerhand leren omgaan met het verlies en dit weten te integreren in het dagelijks leven. Dit geldt echter niet voor iedereen.

Wanneer mensen een verlies hebben meegemaakt en last hebben van een combinatie van posttraumatische stress, persisterende complexe rouw- en depressieve klachten, dan kun je spreken van traumatische rouw, oftewel een Persisterende Complexe Rouwstoornis (PCRS).

In deze 1-daagse masterclass staan we stil bij de *'normale' rouw, persisterende complexe rouw en traumatisch verlies*, zowel bij kinderen, jongeren als bij volwassenen.

Ochtend: Rouw na verlies

In de ochtend wordt er aandacht besteed aan de factoren die van invloed zijn op het omgaan met een verlieservaring. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen normale, geïntegreerde- en gestagneerde rouw. Verder worden de verschillen tussen PCRS, PTSS en depressie besproken. Daarnaast komen de verschillende rouwtaken aan bod evenals verliesgerichte- en herstelgerichte coping en het bevorderen van de veerkracht van mensen om met het verlies om te gaan. Tevens wordt kort ingegaan op het thema 'zelfzorg' van de begeleider / behandelaar.

Middag: Omstandigheden die van invloed zijn op de betekenisgeving na verlies Aangrijpingspunten voor begeleiding en behandeling

In de middag wordt er een model gepresenteerd aan de hand van de oratie van Geert Smid "Een raamwerk van betekenisgeving na verlies". Verschillende individuele, relationele, culturele, gebeurtenis gerelateerde en sociale omstandigheden (determinanten) zijn van invloed op de betekenisgeving van het verlies. Dit heeft consequenties voor de begeleiding en behandeling van mensen die te maken hebben met een (traumatische) verlieservaring.

Aan de hand van eigen óf gegeven casuïstiek wordt stil gestaan bij de diagnostiek en behandeling van complexe rouw en wijze waarop rekening gehouden moet worden met deze individuele determinanten om aan de verschillende rouwtaken toe te kunnen komen. Het doel is om te komen tot een geïndividualiseerd begeleidings- en/of behandlungsplan.

De groep wordt hiervoor opgesplitst in een groep die zich met name op kind & jeugd richt en een groep die met volwassenen werkt.

Het doel:

- Deelnemers kunnen het onderscheid maken tussen normale rouw- en gestagneerde rouwreacties
- Deelnemers kunnen het onderscheid maken tussen PCRS, PTSS en depressie
- Deelnemers hebben kennis over de verschillende rouwtaken
- Deelnemers weten hoe ze rekening kunnen houden met de verschillende leeftijden en ontwikkelingsfasen van een persoon
- Deelnemers hebben zicht op de veelheid aan factoren die het rouwverwerkingsproces mogelijk kunnen beïnvloeden
- Deelnemers zijn in staat om een geïndividualiseerd begeleidings- en/of behandelplan te maken door bij het vervullen van de rouwtaken rekening te houden met deze verschillende factoren.
- Deelnemers kennen de verschillende interventiestrategieën bij complexe rouw, waaronder exposure, cognitieve interventies en gedragsmatige activering.

Voor wie:

Deze dag is bedoeld voor (HBO+) opgeleide behandelaren die werken met kinderen, jongeren en/of volwassenen waarbij sprake is van gestagneerde rouw en/of traumatisch verlies. Kennis van cognitieve gedragstherapie is een pré, aangezien dit, náást betekenisgeving, terugkomt binnen de behandeling van complexe rouw.

Werkwijze

In de ochtend vindt er uitwisseling plaats omtrent rouw, complexe rouw en traumatisch verlies. In de middag staat de uitwerking van eigen casuïstiek centraal.

Literatuur te lezen voorafgaand aan deze dag:

- Boelen, P. & Bout, J. van den. (2017). Protocollaire behandeling van persisterende complexe rouwstoornis. In: Keijssers, G., Minnen, A. van, Verbraak, M., Hoogduin, K. & Emmelkamp, P. *Protocollaire behandelingen voor volwassenen met psychische klachten*. deel 2, Hfst 3. Amsterdam: Boom, pp. 125 – 173

OF

- Spuij, M. & Boelen, P. (2020). RouwHulp; Behandeling ter preventie van (dreigende) problematische rouw bij kinderen en adolescenten. In: Braet, C. & Bögels, S. (red). *Protocollaire behandelingen voor kinderen en adolescenten met psychische klachten*. Deel 3, hfst. 10. Amsterdam: Boom, pp. 373 – 413.
- Keijser, J. de, (2020). Affectieve neuroscience in relatie tot (complexe) rouw . GGZ Wetenschappelijk 24(2), 6-12
<https://www.lentis.nl/wp-content/uploads/2020/12/GGzetWetenschappelijk-2-2020.pdf>
- Smid, E.E. (2020). Een raamwerk van betekenisgeving [Oratie 2-10-2020] . ARQ Nationaal psychotraumacentrum & Universiteit voor Humanistiek, pp. 5- 38.
<https://www.arq.org/nl/een-raamwerk-van-betekenisgeving-na-verlies#:~:text=Een%20raamwerk%20van%20betekenisgeving%20na%20verlies%20geeft%20een%20integraal%20overzicht,de%20rouw%20van%20de%20nabestaanden>

- Keijser, J. de, Boelen, P. & Smid, G. (2018) 3.4.1 Zelfzorg van de behandelaars en bijlagen 2.1, 2.2 en 11.1. In: J. de Keijser, P. Boelen & G. Smid. (Red.) *Handboek traumatische rouw*. (pp. 53-54, 55-57, 71-74 en 186-187) Amsterdam: Boom.

Aanbevolen literatuur als naslagwerk:

- Fiddelaers-Jaspers, R. (2019). *Een rugzak vol verdriet; kwetsbaarheid en kracht van rouwende jonge mensen*. Utrecht: uitgeverij Ten Have
- Keijsser, J. de, Boelen, P. & Smit, G.E. (red). (2018). *Handboek traumatische rouw*. Amsterdam: Boom.
- Kierse, M. (2017). *Helpen bij verlies en verdriet; Een gids voor het gezin en de hulpverlener*. Tiel: Uitgeverij Lannoo.
- <https://www.arq.org/nl/een-raamwerk-van-betekenisgeving-na-verlies#:~:text=Een%20raamwerk%20van%20betekenisgeving%20na%20verlies%20geeft%20een%20integraal%20overzicht,de%20rouw%20van%20de%20nabestaanden>
- Spuij, M. (2017). *Rouw bij kinderen en jongeren; over het begeleiden van verliesverwerking*. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds.